Educarea prin toleranță

Nume:Bulbura Rodica Cristina

Școala de proveniență:Seminarul Teologic Liceal"Sfântul Iosif Mărturisitorul"Baia Mare

Respectarea principiilor toleranţei este o condiţie primordială pentru edificarea unei societăţi democratice. În ultimii 20 de ani, concomitent cu studiile referitoare la conceptele de educaţie pentru pace şi democraţie şi educaţie pentru drepturile omului, au fost analizate în profunzime, de pe poziţii academice, tipurile şi formele toleranţei/intoleranţei, componentele fundamentale ale toleranţei, aspectele comportamentale care se referă la armonizarea relaţiilor interpersonale, inclusiv prin asigurarea corelaţiei între drepturile şi obligaţiunile persoanelor etc. Toleranţa este promovată prin proiecte internaţionale, prin mass-media, în cadrul conferinţelor ştiinţifice de diferit nivel. Totuşi, nu putem afirma că societatea noastră este una tolerantă. Manifestări opuse acesteia pot fi observate permanent – în familie, în instituţii publice, în stradă etc. Ce putem face pentru a le eradica şi pentru a-i oferi toleranţei un loc deosebit, ca valoare autentică, inerentă unui stat democratic?

În acest sens, o importanţă primordială o are educaţia. A crea o societate cu adevărat tolerantă constituie un ideal educaţional. Prin educaţie poate fi asigurat un mediu tolerant şi pot fi promovate principiile bunei convieţuiri pentru toţi membrii societăţii. Tînăra generaţie poate fi crescută în spiritul toleranţei, astfel încît să acţioneze cu înţelegere şi responsabilitate în variate situaţii de viaţă, doar prin efortul comun al şcolii, familiei şi comunităţii.

Ce înseamnă toleranţa, a fi tolerant? Conform Dicţionarului de pedagogie, toleranţa este atitudinea binevoitoare şi generoasă faţă de alte păreri, credinţe religioase, obiceiuri ş.a.; este şi o reacţie la intoleranţă; iar după B. A. Reardon – începutul unei culturi a păcii, este calitatea de bază a relaţiilor sociale care refuză violenţa şi constrîngerea. (2, 25) Competenţele esenţiale necesare pentru practicarea cu succes a acesteia sînt: a manifesta responsabilitate personală, a trata conflictele într-o manieră constructivă, a trăi armonios în condiţiile diversităţii.

Toleranţa constituie un fenomen complex, pluriaspectual, avînd la bază mai multe componente fundamentale (indici ai toleranţei):

• componenta cognitivă (schimbarea reală a perceperii, a înţelegerii, a gîndirii întru realizarea principiilor toleranţei);

• componenta emoţională (empatia);

• componenta comportamentală;

• componenta verbală.

Ca atitudine şi comportament, toleranţa se învaţă, se însuşeşte pe bază de modele de la cea mai fragedă vîrstă, şcoala devenind laboratorul principal pentru practicarea/exersarea acesteia, dar şi un agent de integrare socială şi un centru cultural al comunităţii. (1, 4) Totuşi, pedagogia toleranţei nu este destinată doar şcolii, ci întregii societăţi. Alături de instituţia de învăţămînt, familia reprezintă un important agent al acţiunii pedagogice, care oferă primele modele de percepţie, gîndire şi acţiune şi care, de fapt, formează temelia viitoarei personalităţi. Atitudinea tolerantă sau intolerantă a individului începe a se proiecta în familie. Privită prin prisma abordării personalităţii, toleranţa interpersonală are

ca sursă toleranţa faţă de propria persoană. În acest context, nivelul de toleranţă este în legătură directă cu nivelul de autoapreciere, autoacceptare şi autorespect (forme de manifestare a toleranţei faţă de sine). Dar toate acestea depind de mediul familial în care se dezvoltă copilul, modul în care este acceptat şi înţeles, sentimentele pe care le traieşte alături de cei dragi.

Astfel, educarea unui copil care înţelege şi acceptă diversitatea, îşi cunoaşte drepturile şi libertaţile, ştie de timpuriu sensul noţiunilor bine-rău, permis-interzis, cinstit-necinstit, tolerant-intolerant etc. poate fi asigurată doar printr-un parteneriat viabil între şcoală şi părinţi, prin abordarea unei viziuni şi strategii comune în vederea promovării valorilor moral-civice.

Pentru iniţierea unui asemenea parteneriat, am realizat, în prima jumătate a anului şcolar curent, un sondaj printre părinţi, cu scopul identificării opiniilor şi a viziunilor pe care le au aceştia privind conceptul de toleranţă şi educaţie pentru toleranţă în clasele primare. Astfel, i-am rugat să explice cu cuvinte proprii noţiunea de toleranţă. O parte dintre ei au enumerat următoarele sinonime: încredere, apreciere, admitere, indulgenţă, omenie, bunătate, sinceritate, ascultare, îngăduinţă, răbdare, bunăvoinţă, prietenie, înţelegere, respectarea opiniei altora, ajutor reciproc, cunoaştere, cedare. Alţii au definit acest concept după cum urmează:

• respectare libertăţii lui, modului său de gîndire şi de comportare;

• acceptare a părerii celuilalt, chiar dacă este greşită;

• înţelegere reciprocă în orice situaţie;

• calitate personală care se manifestă prin îngăduinţă;

• atitudine prin care acceptăm diferenţele dintre persoane;

• deschidere către promovarea libertăţii intelectuale, artistice, ştiinţifice, religioase; binelui comun pentru crearea unei societăţi sănătoase;

• toleranţa nu este o concesie, ea este o atitudine activă, generală de recunoaştere a drepturilor universale.

Definind intoleranţa, părinţii au menţionat că aceasta presupune: egoism şi inacceptarea deciziilor luate de alte persoane; eliminare, discriminare; lipsă de educaţie, răbdare şi respect; lipsă de bunăvoinţă, mărinimie, milă; agresivitate, impulsivitate, lipsă de înţelegere; situaţii de conflict gestionate cu impulsivitate.

Din răspunsurile oferite de participanţii la sondaj, deducem că toleranţă nu este un concept nou sau neclar pentru ei. Dimpotrivă, în majoritatea cazurilor, el este promovat în familie. Astfel, fiind întrebaţi dacă toleranţa este o valoare importantă pentru familia lor, absolut toţi părinţii au răspuns afirmativ, aducînd următoarele argumente:

• fără toleranţă omul nu ar fi evolua;

• toleranţa te învaţă să nu fii egoist;

• toleranţa ne face să înţelegem că ceea ce pentru noi este lipsit de importanţă, pentru altul poate fi prioritar;

• am fost toleranţi întotdeauna, cu toată lumea;

• toţi oamenii (şi cei mici şi cei mari) înaintea legii în drepturi;

• doar prin cultivarea toleranţei din fragedă copilărie putem creşte nişte persoane pozitive;

• alături de celelalte valori, toleranţa ocupă un loc important în educarea şi modelarea caracterului copilului;

• pentru familia noastră, toleranţa este o valoare importantă, ne străduim să facem lucruri bune şi să dăm exemplu şi celorlalţi;

• doar prin răbdare şi blîndeţe poţi creşte o personalitate;

• toleranţa este importantă, dar e necesar de identificat limitele acesteia;

• copilul trebuie să ştie de toleranţă, să aibă o atitudine bună şi egală faţă de cei din jur etc.

De asemenea, părinţii-participanţi la sondaj au prezentat şi cîteva modalităţi de promovare a toleranţei în familie şi de educare a copilului în acest spirit:

• prin respectarea libertăţii şi demnităţii membrilor familiei;

• prin educarea capacităţii de a avea răbdare unul faţă de altul, a capacităţii de a ierta greşelile altor;

• prin oferirea de modele de comportamente tolerante;

• prin atitudine pozitivă faţă de deciziile tuturor membrilor familiei, indiferent de vîrstă;

• prin comunicare – discuţii şi explicaţii cu exemple la subiect (din filme, emisiuni TV);

• prin jocuri;

• prin educaţia creştin-ortodoxă etc.

Conform opiniei respondenţilor, pentru promovarea toleranţei în şcoală, nu este necesar să se organizeze activităţi special consacrate acestui fenomen. Ar fi suficiente activităţile şcolare – formale şi nonformale – care se desfăşoară în instituţie şi în afara ei: lecţii în cadrul cărora elevii să înveţe să respecte nu doar drepturile şi libertăţile lor, cît şi drepturile şi libertăţile altor; diferite concursuri între clase (o dată pe lună); montarea unor piese de teatru; discuţii cu bordarea unor exemple din viaţă etc.

Majoritatea intervievaţilor (80%) au menţionat că le-ar plăcea să se implice în orice gen de activitate de promovare a toleranţei desfăşurate în cadrul clasei (ore de dirigenţie, şedinţe cu părinţii, excursii şcolare etc). Totuşi, 10 la sută au opinat că părinţii trebuie să-şi educe corespunzător copilul acasă şi că nu ar vrea să se implice în activităţi şcolare organizate în acest sens, iar alte 10% şi-au exprimat dorinţa de a participa, dar au motivat lipsa Docendo discimus Educaţie pentru toleranţă în clasele primare Didactica Pro..., Nr.1 (71) anul 2012 51 de implicare printr-un program foarte încărcat.

Astfel, sintetizînd cele expuse mai sus, putem concluziona că pentru părinţi conceptul de toleranţă este unul cunoscut; că îl promovează în cadrul familiei în mod firesc, inclusiv prin comunicare asertivă cu copiii, prin discutarea unor situaţii de viaţă la subiect, prin oferirea unor modele de comportament tolerant. Totuşi, considerăm de maximă importanţă planificarea unor acţiuni comune ale clasei/şcolii şi familiei în vederea realizării educaţiei pentru toleranţă, cum ar fi:

• şedinţe de informare pentru părinţi vizavi de metodele de educare a copiilor în spiritul toleranţei;

• organizarea de comun cu părinţii a unor întîlniri ale elevilor cu specialişti şi activişti în domeniul drepturilor omului; cu persone cu dizabilităţi; cu reprezentanţi ai asociaţiilor persoanelor cu deficienţe, ai unor culte religioase, ai diferitelor minorităţi naţionale;

• organizarea unor activităţi extracurriculare în cadrul cărora elevii să aibă oportunitatea de a afla lucruri noi despre alte culturi, alţi oameni;

• iniţierea unui club al promotorilor toleranţei, în cadrul căruia să se prezinte cărţi, cîntece, evenimente culturale, sărbători naţionale şi internaţionale ce ar ajuta la realizarea obiectivului vizat;

• colaborare cu revista şcolii şi cu presa locală;

• sărbătorirea Zilei Internaţionale a Toleranţei printr-un eveniment la nivel de clasă;

• afişarea într-un loc vizibil din clasă a Regulilor de aur ale toleranţei, elaborate împreună cu părinţii şi elevii etc.

Având în vedere că lucrăm cu clase de copii eterogene, iar în grupul şcolar apar diferenţe fizice, psihice, sociale, ne bazăm activitatea pe un set de principii prin care încercăm să creăm un mediu tolerant, propice dezvoltării, să acordăm şanse egale în educaţie tuturor copiilor. Întâlnim în grupurile cu care lucrăm copii care necesită o atenţie specială, pentru că au probleme, e drept nu foarte grave. Am realizat integrarea activă şi eficientă în grupul clasei, de cele mai multe ori prin joc. În toate activităţile am încercat să antrenăm fiecare copil, să-i stimulăm pe cei timizi să se afirme, să-i ajutăm pe cei cu tulburări de limbaj sau comportamentale, pe cei ce nu se pot concentra decât pentru scurt timp.

Am apelat la învăţarea individualizată pentru că există tendinţa ca aceşti copii să fie izolaţi de restul colectivului. Această strategie vizează contribuţia fiecăruia adusă situaţiei de predare-învăţare: propriile experienţe, atitudini, calităţi, abilităţi. Impune utilizarea unui material didactic variat(fişe, dicţionare, atlase, scheme, grafice, tabele, etc.), familiarizează elevii cu tehnici de muncă independentă, valorifică experienţa anterioară, se poate adapta stilurilor proprii de învăţare, respectă ritmul individual, stimulează spiritul de echipă, asigură corelarea intereselor cu obiectivele curriculare, stimulează încrederea în sine, elevul participă la evaluarea propriei munci, fiind evaluat în raport cu el însuşi. Elevul şi cadrul didactic se influenţează reciproc, construiesc împreună, iar la baza acestui tip de învăţare stau principiile toleranţei şi echităţii.

Lecţiile bazate pe învăţarea prin cooperare influenţează interacţiunea directă şi formarea deprinderilor interpersonale şi de grup, formarea răspunderii individuale, interdependenţa dintre membrii grupului. Favorizează cunoaşterea reciprocă dintre elevi, înţelegerea şi acceptarea, integrarea în grup.

Literatura pentru copii abundă în teme în care eroii pozitivi dau dovadă de toleranţă, cooperare, iubire de semeni, curaj, responsabilitate. În parcurgerea textelor literare am folosit metode activ-participative care au pus elevii în situaţia de a coopera pentru realizarea sarcinilor. Mozaicul, cubul, explozia stelară, predarea – învăţarea reciprocă, brainstormingul, turul galeriei, au sprijinit integrarea tuturor în activitate, exprimarea liberă a ideilor, comunicarea, asumarea rolurilor, i-au învăţat să colaboreze, să asculte şi să respecte părerile celorlalţi, să accepte diversitatea.

Apariţia unor situaţii problematice a determinat de fiecare dată, cooperarea şi participarea tuturor partenerilor la găsirea soluţiilor.

În rândul metodelor interactive utilizate s-a aflat jocul de rol care se bazează pe ideea că se poate învăţa nu numai din experienţa directă, ci şi din cea simulată. Jocul pune participanţii în ipostaze care nu le sunt familiare tocmai pentru a-i ajuta să înţeleagă situaţiile respective şi pe alte persoane care au puncte de vedere, preocupări şi motivaţii diferite. Punând elevii să relaţioneze între ei, jocul de rol îi activizează din punct de vedere cognitiv şi afectiv, iar interacţiunile dintre participanţi permit autocontrolul conduitelor, comportamentelor, dar şi al achiziţiilor, înlăturarea pornirilor negative, dominatoare.

Utilizarea jocului de rol a condus la stimularea dialogului, posibilitatea de a explora şi lărgi orizontul cunoaşterii şi de a-şi forma deprinderi,dezvoltarea capacitatăţii de evaluare a atitudinilor partenerilor şi adoptarea unui comportament adecvat, a capacităţii de evaluare a propriilor acţiuni, de înţelegere şi de învăţare din situaţia simulată,cultivarea sensibilităţii faţă de oameni şi de probleme, rezolvarea pozitivă a situaţiilor problemă,formarea spiritului de echipă.

Din studiul textelor literare, elevii au înţeles că trebuie să se ajute, să aprecieze ajutorul pe care îl primesc, să fie mai toleranţi.

Ca formator, cadrul didactic este un exemplu pentru elevii săi. El trebuie să găsească modalităţi de promovare a toleranţei în rândul acestora. Noi am identificat câteva:

- Prin ceea ce faci determină copilul să se simtă important, în siguranţă, iubit!
- Ajută copilul să se descopere pe sine, creând situaţii în care să-şi exprime calităţile!
- Creează ocazii în care elevii să ofere ajutor!
- Creează oportunităţi de învăţare despre locuri, oameni, culturi noi!
- Arată copiilor perspective diferite prin prezentarea de cărţi, cântece, evenimente culturale, sărbători naţionale şi internaţionale!
- Implică-te când apare un comportament intolerant!
- Dezvoltă abilităţi de negociere de rezolvare a problemelor, situaţiilor de criză!
- Oferă modele de toleranţă şi respect!

Deci, trebuie să tolerăm ca să fim toleraţi, să respectăm ca să fim respectaţi, să oferim libertate ca să fim liberi, să iubim ca să fim iubiţi.

Toleranţa trebuie privită ca o virtute şi nu ca o obligaţie.

REFERINŢE BIBLIOGRAFICE:

1. Goraş-Postică, V. (coord.), Educaţie pentru toleranţă, Centrul Educaţional PRO DIDACTICA, Chişinău, 2005.

2. Reardon B. A, Toleranţa – calea spre pace, Ed. ARC, 2004.

3. □ch□ub H.; Zenke, K.G., Dicţion□r de ped□gogie, Ed. Polirom, I□şi, 2001.

4. Revista Didactica Pro... nr. 4 (26), octombrie, 2004.

5.Boboc, I. – 2002, „Managementul educational" – EDP, Bucuresti.

6.Cucoş, C. – 1999, "Psihopedagogie pentru examenele de definitivare şi grade", Editura Polirom.

7.Neamtu,C. A. Ghergut, A. – 2000, „Psihopedagogie speciala",Polirom, Iaşi.